

BONES PRÀCTIQUES D'INNOVACIÓ DOCENT

1. Títol

La reflexió conjunta en les pràctiques com a mecanisme de vinculació entre universitat i escola

2. Universitat / Facultat

Universitat de Barcelona. Facultat d'Educació

3. Equip de treball / Contacte

Equip de treball : Colomina, Rosa; Colina, Carme; Clarà, Marc; Mauri, Teresa (responsable del projecte); Núñez, Teresa; Onrubia, Javier; Sayós, Rosa; Torras, Imma

Contacte: Teresa Mauri (teresamauri@ub.edu)

4. Resum

Aquesta innovació presenta una experiència de treball en el pràcticum de la formació inicial de mestres que aborda un dels seus reptes centrals: promoure una relació millor entre coneixement teòric i pràctic per part dels estudiants a partir de la col·laboració i el treball conjunt entre l'escola i la universitat.

Partint de la premissa, documentada en la literatura, que els processos de reflexió sobre la pràctica són els principals mecanismes per a aquesta integració dels diferents coneixements, la innovació comporta la posada en marxa d'un sistema articulat de diferents espais de reflexió conjunta sobre situacions de la pràctica en què participen, de diverses maneres, els estudiants, els seus mestres tutors i els seus tutors d'universitat al llarg dels diferents pràcticums del grau de Mestre d'educació primària.

5. Desenvolupament

a. Introducció

El pràcticum ha posat de relleu una desconexió entre la tasca de les escoles i la de la universitat en la formació dels futurs mestres. Sovint els tutors de l'escola i els de la universitat tenen representacions diferents de què és prioritari en aquesta preparació i dels coneixements en què caldria fonamentar-la. La polarització dels diferents tutors en una representació o una altra del que aquestes pràctiques signifiquen pot provocar dificultats i contradiccions en els estudiants a l'hora d'identificar què és fonamental en la seva formació en pràctiques, cosa que

els impedeix treure'n tot el profit possible. En conseqüència, la falta d'articulació entre les diferents formes de coneixement existents en aquests dos escenaris pot comprometre la funció rellevant de les pràctiques en la formació del professorat a causa, entre altres factors, de la falta d'alternatives en el tractament d'aquesta contradicció.

b. Objectius

En aquest projecte plantegem abordar aquesta problemàtica mitjançant la introducció de dos aspectes en el currículum de les pràctiques.

1. Articular sistemàticament processos de reflexió conjunta de situacions de la pràctica en el currículum de practiques per tal de promoure la integració entre el coneixement teòric i pràctic.
2. Generar espais de reflexió conjunta compartits en pla d'igualtat entre l'escola i la universitat a fi de promoure una col·laboració real en la formació inicial mitjançant la integració d'ambdós coneixements.

c. Metodologia

L'experiència se situa en les diferents assignatures que componen els diferents períodes de pràctiques dels estudiants de mestres i vertebrada la col·laboració entre escola i universitat entorn de la posada en marxa de diferents espais de reflexió conjunta sobre situacions de la pràctica que els estudiants identifiquen durant la seva estada a l'escola.

Aquesta experiència s'ha desenvolupat al llarg de tot un curs escolar i ha comportat dissenyar i desenvolupar tres espais de reflexió conjunta que hem anomenat Espai Escola (EE), Espai Universitat (EU) i Espai Compartit (EC). L'EE, el conformaven cada estudiant de pràctiques amb el seu mestre tutor de pràctiques al centre i es portava a terme a l'escola amb una periodicitat setmanal al llarg del pràcticum. Cada sessió tenia una duració mínima d'una mitja hora. L'EU era un espai col·lectiu i hi participaven un grup entre 12 i 15 estudiants repartits entre 6 o 7 escoles de pràctiques diferents i el seu tutor d'universitat; només tres d'aquestes escoles participaven en el projecte. Aquest espai es feia a la universitat amb una periodicitat setmanal i un nombre variable de sessions en funció de la duració de cada pràcticum. Cada sessió tenia una continuïtat entre una hora i una hora i mitja. L'EC implicava tots els mestres tutors de pràctiques de l'escola, els seus estudiants en pràctiques en el mateix període a l'escola i els seus tutors d'universitat. Tenia lloc a l'escola en un calendari i horari pactats entre tots els participants. El nombre de sessions depenia de la duració de cada pràcticum i tenia una periodicitat d'una sessió cada dues o tres setmanes. Cada sessió durava gairebé una hora.

Els participants han estat 27 estudiants distribuïts entre les diferents assignatures de pràcticum dels estudis del grau de mestre de primària de la Universitat de Barcelona, els seus mestres tutors (28) i els seus tutors d'universitat (4). Els estudiants estaven repartits entre tres escoles de pràctiques de Barcelona i la seva rodalia. Cada escola va acollir estudiants de les diferents assignatures de pràctiques en els períodes establerts distribuïts durant el curs.

Les sessions dels diferents espais es dedicaven a reflexionar conjuntament sobre situacions de la pràctica amb les quals els estudiants s'havien trobat a l'escola o a l'aula de pràctiques i que els havien cridant l'atenció. En cada sessió es presentaven entre una o dues situacions per part de diversos estudiants. Prèviament a la presentació, l'estudiant informava el tutor de la situació seleccionada (EU i EC) i la narrava per escrit de la manera més descriptiva possible, en què havia de reflectir acuradament els fets sense interpretar-los.

En tots els espais, la reflexió conjunta seguia unes orientacions generals: es desenvolupava afavorint una participació dialogada i compartida, focalitzant la reflexió a comprendre en profunditat les situacions de la pràctica i potenciant l'ús integrat del coneixement teòric i pràctic per a portar-la a terme. Els tutors contribuïen a generar una dinàmica de reflexió fluida evitant que ningú monopolitzés la conversa i potenciant que tots els participants s'interpel·lessin obertament entre ells i prenguessin en consideració les aportacions dels altres.

d. Avaluació i resultats

La finalitat de l'avaluació de la innovació ha estat comprendre en profunditat el funcionament dels diferents aspectes de la innovació en el context de la relació universitat-escola en cada cas. Amb aquesta finalitat, s'ha intentat respondre les preguntes següents: (a) Quina és la dinàmica de funcionament dels diferents espais de reflexió conjunta?; (b) Els diferents espais han generat aprenentatge en relació a la competència reflexiva?; (c) De quina manera la innovació promou la relació entre universitat i escola en el pràcticum?

Per a la recopilació de dades d'avaluació s'han utilitzat aquests sistemes: (I) Entrevistes inicials i finals als participants en el projecte, (II) Focus grup amb els membres dels equips **directius** i els coordinadors del pràcticum de cada escola; (III) Un qüestionari per a estudiants. L'activitat de reflexió en els espais EC i EU ha estat enregistrada en vídeo i els estudiants han elaborat autoinformes.

Alguns resultats

1. Ha estat possible implementar els diferents espais de manera articulada i seguint una dinàmica de reflexió basada en orientacions generals compartides entre els

- participants en els diferents espais. Això suposa un avenç en la representació compartida del pràcticum i en la possibilitat de treball conjunt entre escola i universitat.
2. En relació als aprenentatges, tots els participants consideren que els diferents espais han estat llocs d'aprenentatge per als estudiants. Fan referència al fet que han après a reflexionar, a utilitzar una certa «metodologia» de reflexió de les situacions de la pràctica i a relacionar teoria i pràctica. També han progressat a l'hora d'identificar els criteris que guien l'actuació del mestre o els mestres en la pràctica. Així mateix han avançat en el domini de continguts sobre temàtiques concretes (p. ex., estratègies per a resoldre conflictes, la gestió del grup classe, atenció a la diversitat...). Els tutors d'escola i d'universitat també han après dels altres participants; en especial, a saber com ajudar a reflexionar i com contribuir a la formació inicial dels futurs mestres.
 3. Les dinàmiques d'interacció i participació en els diferents espais han resultat ser complementàries, mentre que, al mateix temps, s'ha vist com contribuïen d'una manera específica i diferenciada als aprenentatges dels estudiants en el pràcticum, especialment, a la relació teoria i pràctica. Això reforça la idea de la importància de la col·laboració entre universitat i escola en la formació inicial dels mestres.
 4. La gran majoria dels diferents participants declaren un grau de satisfacció «molt alt» per la participació en els diferents espais de reflexió conjunta. Tots han afirmat que participarien en una experiència similar si els fessin aquesta proposta en el futur.
 5. L'escola i la universitat s'han aproximat i han avançat a l'hora de compartir criteris i sistemes de treball conjunt en la formació de mestres; però també es mantenen algunes divergències en la forma d'aproximació professional i acadèmica a les situacions de la pràctica.

e. Impacte i sostenibilitat

Les escoles i la universitat declaren que és sostenible mantenir una organització articulada i facilitar la pràctica sistemàtica i continuada de la reflexió en tots tres espais. El suport institucional és del tot necessari. L'EC apareix com el més difícil d'organitzar, però també ha estat qualificat com a molt útil.

f. Línies futures / Noves oportunitats

Actualment estem treballant en «L'avaluació del coneixement pràctic en el pràcticum. Una proposta col·laborativa entre escola i universitat basada en la reflexió».

g. Conclusió

Com a conclusió, els espais semblen útils per a transformar l'actual contribució de l'escola i la universitat a la formació de mestres, de manera que totes dues institucions la considerin com una «empresa conjunta».

6. Referències bibliogràfiques

CLARÀ, M. (2014). «*What Is Reflection? Looking for Clarity in an Ambiguous Notion*». *Journal of Teacher Education*. *Journal of Teacher Education*, 66 (3), 261-271. <https://doi.org/10.1177/0022487114552028>.

COCHRAN-SMITH, M.; LYTLE, S. L. (1999). «*Relationships of Knowledge and Practice: Teacher Learning in Communities*». *Review of Research in Education*, 24, 249-305. [doi/pdf/10.3102/0091732X024001249](https://doi.org/10.3102/0091732X024001249)

GRIFFITHS, V. (2000). «*The Reflective Dimension in Teacher Education*». *International Journal of Educational Research*, 33 (5), 539-555. [https://dx.doi.org/10.1016/S0883-0355\(00\)00033-1](https://dx.doi.org/10.1016/S0883-0355(00)00033-1)

GROSSMAN, P.; COMPTON, C.; IGRA, D.; RONFELDT, M.; SHAHAN, E.; WILLIAMSON, P. (2009). «*Teaching Practice: A Cross-Professional Perspective*». *Teachers College Record*, 111 (9), 2055–2100.

Teachers College, Columbia University

HARFORD, J.; MACRUAIRC, G. (2008). «*Engaging Student Teachers in Meaningful Reflective Practice*». *Teaching and Teacher Education*, 24, 1884-1892. DOI:10.1016/j.tate.2008.02.010

KORTHAGEN, F. A. J. (2010). «*How Teacher Education can Make a Difference*». *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 36 (4), p. 407-423. <http://dx.doi.org/10.1080/02607476.2010.513854>

MAURI, T.; CLARÀ, M.; COLOMINA, R.; ONRUBIA, J. (2016). «*Educational Assistance to Improve Reflective Practice among Student Teachers*». *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 14 (39), p. 287-309. <http://dx.doi.org/10.14204/ejrep.39.15070>

MAURI, T.; ONRUBIA, J.; COLOMINA, R.; CLARÀ, M. (2016). «Espais de formació compartida entre escola i universitat durant el pràcticum». *Guix*, 429, 12-17.

SCHÖN, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.

ZIECHNER, K. (2010). «*Rethinking the Connections between Campus Courses and Field Experiences in College and University-Based Teacher Education*». *Journal of Teacher Education*, 61 (1-2), 89-99. DOI: 10.1177/0022487109347671.